

**ДЕКОРАТИВНИ КОМПОЗИЦИИ И ИНТЕГРАТИВЕН
ПОДХОД: РАЗВИТИЕ НА КОМПЛЕКСНИ
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА**

Йоанна Петкова Димитрова

**DECORATIVE COMPOSITIONS AND INTEGRATIVE
APPROACH: DEVELOPMENT OF COMPLEX
COMPETENCES IN KINDERGARTEN**

Yoanna Petkova Dimitrova

Summary: The proposed research is empirically focused on the discovery of opportunities for a new approach, new methods, new content and organization of the learning process regarding training in pre-school art. The integrative process has its logical and substantive basis.

The integrative approach deals mainly with the structuring of the content of the pedagogical process. Through it, the system of knowledge and experience is ensured, which are mastered by adolescents with a view to their overall and systematic formation as individuals. The sequence in the implementation of the individual parts of the concept of pedagogical research represents the procedure that is related to the organization of the research and seeks the logic of the manifestation of the processes in the construction of the pedagogical experiment. The organization of the pedagogical research follows such an arrangement of the elements, the tasks and the activities in the time of implementation, which leads to the successful achievement of the goal of this research.

Keywords: integrative approach, decorative painting, preschool education

Принципът на интегриране на съдържанието на предучилищното образование се разглежда като алтернатива на предметния принцип на изграждане на образователни програми. Основните задачи на съдържанието на предучилищното образование във всяка образователна област трябва да бъдат решени в хода на изпълнението на други области на образователната програма. Изкуствата са едни от най-естествените и определени пътища, по които децата могат да постигнат напредък в своето познаване и учене (Eisner, 2002; Pitman, 1998; Egan, 1997).

Много педагози са съгласни с това, което Fowler (1996) заявява: „Изкуствата предоставят множество начини да изживеем, разберем и изразим света и връзката ни с него. Те са едно от основните хранилища на човешката мъдрост, възпитават въображението и развиват оригиналност. Те представляват значими начини за децата и учениците да разпознават, изразяват, общуват и разбират човека”.

Чрез прилагането на декоративни композиции в хода на обучение и използването на интегративни подходи ще повиши познавателната компетентност на 6–7 годишните деца. Концепцията за интегрирано образование е основана на идеята, че укрепването на взаимовръзките на компонентите на педагогическия процес и допринася за по-ефективно цялостно развитие и възпитание на личността на детето.

Коменски пише, че даден обект ще бъде усвоен, ако за него е положена солидна основа, ако тази основа е поставена дълбоко, ако всичко, което позволява разликата, ще бъде различно по най-точния начин, и всичко, което има взаимна връзка, ще бъде постоянно свързано.

През целия XX век интеграцията се използва от учителите на различни нива на образование като хармонично съчетание от различни предмети, което дава възможност да се внесе целостта в познанието на детето за света. Особен интерес към проблема с интеграцията се появява в края на 20 век. По същото време се появи и самият термин „интеграция“. Интересни характеристики на интегративния процес са подчертани от Ю.С. Тюнников (Tyunnikov, 2017): „В детската градина се използват обединяващи теми за постигане на интегративен подход чрез различни дейности. Темите свързват различните области на обучение, като изкуства, физическо възпитание, език и грамотност, математика.“

Отличителен белег на интегративния подход в предучилищна възраст е безпроблемната взаимовръзка на области на развитие и области на съдържание.

Джон Дюи заявява, че ученето може да бъде по-смислено, ако областите на съдържанието са смесени за учебни програми и инструкции. Използването на обединяващи теми и дейности в реалния живот може да доведе до по-подходящо обучение (Dewey, 1938).

Според холистичния подход „отделните елементи, които имат една и съща цел, са взаимно зависими” (Tsankova, 2011).

При структуриране на учебното съдържание на основата на подхода е заложен принципът за комплексност. При него комплексно се представят знанията по отделни направления, т.е. „трябва да възприемат всяка година по малко информация от всички раздели“ (Georgieva et al., 2011).

Композицията дава на произведението характерен тон, определя неговото звучене, ритъм, степен на контрасти, налага изграждането му в една или друга степен на условност и декоративност, като на свой ред се подчинява на основната задача на произведението, на неговата идея (Levin, 1984).

Целта на декоративното рисуване, декоративното апликиране и декоративното моделиране/видовете декоративна изобразителна дейност/ е комплексна и съдейства за:

- Формиране на представи за видовете декоративни композиции.
- Усвояване на основните принципи: ритъм, симетрия, асиметрия, контраст.
- Осмисляне на процеса на стилизация.
- Изгражда се усет за подбор и съчетаване на цветове и форми.
- Изграждане на знания за традиционните форми на изкуството.
- Развиване на декоративен усет и емоционално-оценъчно отношение към произведенията на приложното изкуство.
- Формиране на умения за изграждане на композиции по предварителна информация и впечатления.
- Изграждане на умения за многовариантно решаване на поставената задача.
- Възпитаване на творчески подход в условия на непълна информация.
- Изгражда представи за творби на изящните и приложно-декоративните изкуства.
- Изпълнява изобразителни задачи по впечатления от творби на изобразителното изкуство.
- Възпроизвежда фигура, знак, прави и криви линии, елементи от знаци.
- Избира конкретна тема и я изобразява при рисуване, апликиране и моделиране.

- Пресъздава обекти и явления от действителността чрез рисуване и оцветяване.
- Пресъздава впечатления и преживявания с различни изразни средства.
- Планира последователността на действията и използването на различни материали и техники при изпълнение на изобразителни задачи самостоятелно или в група.

Организирането на качествен образователен процес по изобразителни дейности в детската градина е една възможност да се осигури по-добра подготовка на децата за училище. Това налага добре планиран, организиран и целенасочен процес на работа, който да активизира творческите изяви на детето. Съществува опасност учителят да насочи усилията си само към даване на знания, усвояване на техники на рисуване или до изучаване на изобразителни похвати. В резултат децата създават в рисунките си изобразителни стереотипи, без да влагат самостоятелно виждане. Образите и съдържанието се повтарят, липсва непосредственост и изразителност. От умението на учителя да преодолее тези затруднения и да съчетае образователните цели с индивидуалните възможности на детето зависят качеството и успехът от дейността.

Появата на предпоставките за идеята за интегрирано обучение се връща към произхода на педагогиката като наука и към този момент са създадени необходимите предпоставки за създаване на цялостна концепция за интегрирано образование за деца в предучилищна възраст: съществуват общи теоретични изследвания в областта на връзката между различни компоненти на образователното съдържание, различните видове детски дейности и опит. От значение е нивото на дидактическия синтез, чиято същност е създаването на нови форми на организация на обучението.

Педагогическото изследване е насочено към установяване на развиващата роля на регламентираните ситуации по рисуване. Разработена е система от регламентирани ситуации по декоративно рисуване, които насочват децата към изграждане на декоративна композиция с елементи от различните образователни направления: математика, български език и литература, околна среда, музика – с цел повишаване познавателните компетентности на 6–7 годишните деца. За изследване на ефекта от експерименталната дейност са приложени възприети и доказали качествата си в учебната практика удачни методи за диагностика на равнището на изобразителна подготовка. Комплексът от методи осигурява възможност да се

вникне в същността на представената методика, да се открият съществените връзки и зависимости.

При организиране на формиращия експеримент в системата на регламентираните ситуации по декоративно рисуване се включва иновативна дейност, която има за цел да повиши познавателната компетентност на децата, чрез развиване на фината моторика, мисленето на базата на интегративни връзки с другите дейности. Тази дейност определено е интересна за децата, но те нямат необходимите компетенции за изграждане на декоративна композиция.

С експерименталната дейност се цели да се обогатят знанията, уменията и компетенциите в изобразителното изкуство чрез интегрираните образователни направления в него.

Формиращият етап има за цел да създаде условия за активно усвояване на умения за целенасочено боравене с различни знакови системи и трансфер на определено количество и качество визуална информация. Оттук произтича необходимостта от прилагане на такива форми на работа, които със своите функции да предоставят възможност да се използват и като форма за обучение на следващ етап. Затова експерименталната програма съдържа система от регламентираните ситуации по декориране, в които децата под ръководството на педагога организирано овладяват знания и умения за визуализация на изобразителната творба чрез кодиране и декодиране на изобразителните елементи. При решаване на поставените декоративни задачи децата трябва да открият оптималното решение. Декорирането, като вид изобразителна дейност, осигурява възможност за вариативност при избора на изобразителни елементи на творбата и начина на тяхното кодиране и декодиране. Те се подреждат според тяхното виждане и изградени композиционни умения, като по този начин се стимулира детското мислене и въображение. Същевременно овладяват способности за решаване на предстоящата задача (кодиране и декодиране), усъвършенстват своята наблюдателност, развива се тяхното вариативно знаково и символно мислене. Затвърдяват се знания и умения за графомоторика, графични знаци на звуковете, цифрите на числата, осъществява се връзка с околния свят при декориране флорални и анималистични елементи. Обогатяват се знанията за геометрични фигури, ориентиране в плоскостното и триизмерното пространство.

За осъществяване на изследването и конкретно за формирация етап са създадени регламентирани ситуации по декориране за повишаване на познавателната компетентност на 6–7 годишните деца чрез прилагане на интегративни връзки с различните образователни направления. Поотделно всяка от разработените ситуации по декорация съдържа стъпките на обучение, определени от начина на изпълнение и равнището на усвояване. В процеса на формирация етап обучаващите форми следват хронологичен ред, в който вече усвоените компоненти от учебното съдържание са основа, необходима база за следваща хронологично обучаваща изобразителна задача.

За изследването и конкретно за формирация етап бяха разработени регламентирани ситуации по декориране, целящи повишаване на познавателната компетентност на децата на възраст 6–7 години чрез интегриране на различни образователни направления. Всяка от тези ситуации съдържа стъпките на обучението, определени от начина на изпълнение и равнището на усвояване. Процесът на обучение се осъществява хронологично, като вече усвоените компоненти са основата за следващите уроци.

Теоретичният анализ на изследването определи критерии и показатели, съобразени с гледната точка на семиотиката, за установяване на степента на усвояване на визуално-комуникативни умения. Този анализ разглежда знаците и знаковите системи на визуалната комуникация в три основни аспекта: прагматичен (функционален), семантичен и синтактичен.

По-конкретно, в ситуацията „Криви огледални линии“, целта е изграждане на умения за кодиране и декодиране на декоративни елементи – криви линии във вид на буквата „З“ и цифрата „3“. Задачите включват овладяване на графични умения за изграждане на отворена крива вляво и вдясно, създаване на декоративен образ чрез съединяване на декоративни елементи като пеперуди и цветя, и спазване на определена последователност в зададения декоративен код.

Използват се материали като табла, флумастери, пастели и цветни моливи. Задължителните изисквания включват трансформация на геометричните линии в декоративен образ, свързан с изграждане на фризова композиция с елементи от природната среда – пеперуди и цветя. Процедурата включва развитие на фината моторика на ръката, графични умения,

ориентация в плоскостното пространство и развиване на усет за ритъм и симетрия, както и познания за насекоми и цветя.

Децата последователно се учат да изобразяват криви огледални линии в знаков образ и да създават декоративни образи чрез комбинирането им. Те трябва да спазят определена последователност и ред при създаването на декоративния фриз. Подкрепя се визуалното възприятие и се развива въображението на децата.

Избираемите изисквания включват самостоятелно построяване на декоративната фризова композиция и избор на цветове. Тази ситуация съчетава образователни направления като български език, околн свят и математика. Децата учат да разпознават буквата „З“, да разширяват знанията си за жизнения цикъл на пеперудите и да ориентират цифрата „3“ в числовото пространство.

Процедура: Темата е свързана с развитие на фината моторика на ръката, графичните умения, ориентиране в плоскостното пространство, развитие на усета за ритъм и симетрия и познанията за видовете насекоми и цветя. На децата последователно се показват криви огледални линии в знаков образ (буква или цифра) и начина на комбинирането им в определен анималистичен, стилизиран образ (насекомо и цвете). Те трябва да проследят и изобразят правилния начин на изписване на знаковия символ и да създадат декоративен образ чрез комбиниране на огледалните образи на знаците и да ги организират в декоративен фриз. Установява се вербално какви обекти от действителността приличат на създадените фигури. Децата сами разполагат декоративните образи в декоративна композиция при спазване на определен ритъм и симетрия.

Избираеми изисквания: Децата сами построяват декоративната фризова композиция и сами избират цветовете.

Интегративни връзки:

Български език: Разпознава и назовава графичния знак на буква „З“

Околн свят: Разширяване знанията за жизнения цикъл на пеперудата и взаимовръзката и с растителните видове.

Математика: Ориентиране в двумерното пространство. Откриване и разпознаване на знаковия символ на цифрата на числото три. Продължава и изгражда алгоритмични поредици от зададени елементи.

Анализа на оценените резултати, получени в хода на формиращия етап на педагогическия експеримент показва динамиката на резултатите в процеса на усвояване на графични умения, математически знания и способностите на децата да ги използват в декоративната изобразителна дейност. Уменията за изграждане на декоративна композиция се оценят според:

Критерий 1: Изобразителна дидактичност:

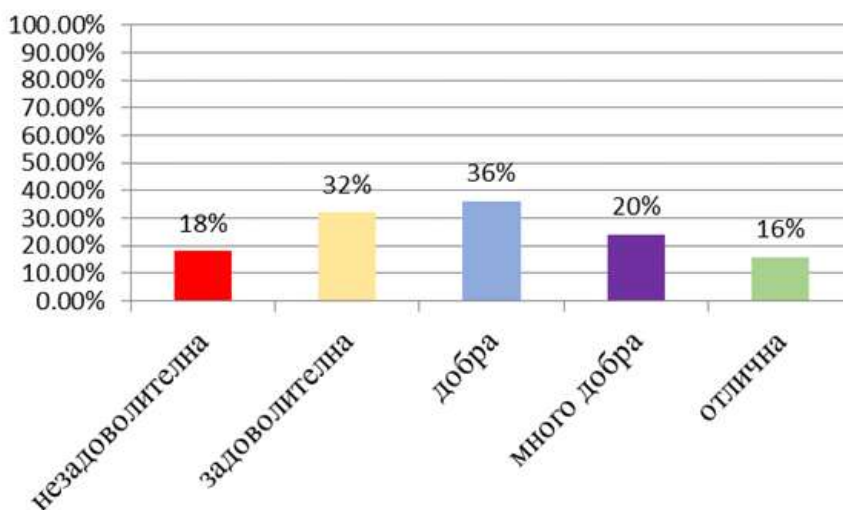
- **Показател 1:** Начин на изграждане на формата на декоративния елемент (фиг. 1).

- **Показател 2:** Използване на цветовете като изразно средство – хармония, контраст (фиг. 2).

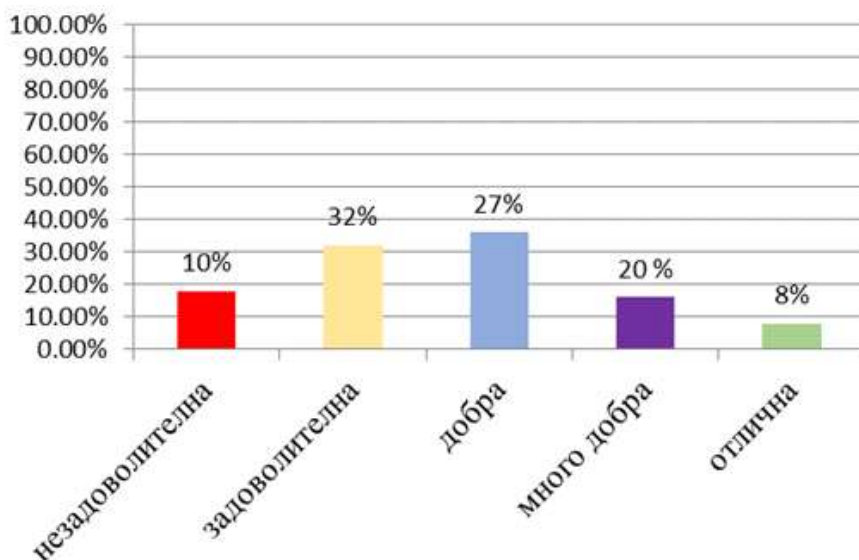
- **Показател 3:** Проява на усет за изграждане на ритъм при редуването на декоративни елементи (фиг. 3).

Критерий 2: Изобразителна естетичност.

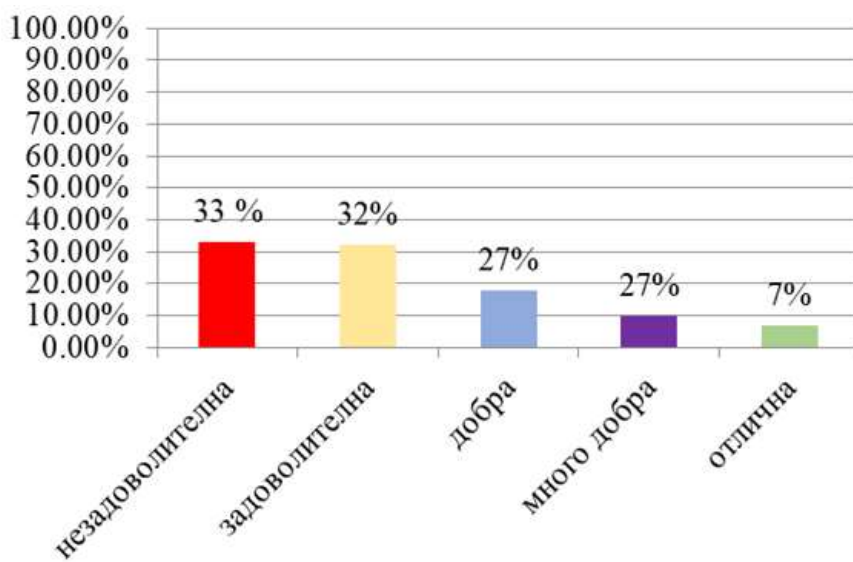
- **Показател 1:** Свободата при изграждане на варианти на композиционни решения (фиг. 4).

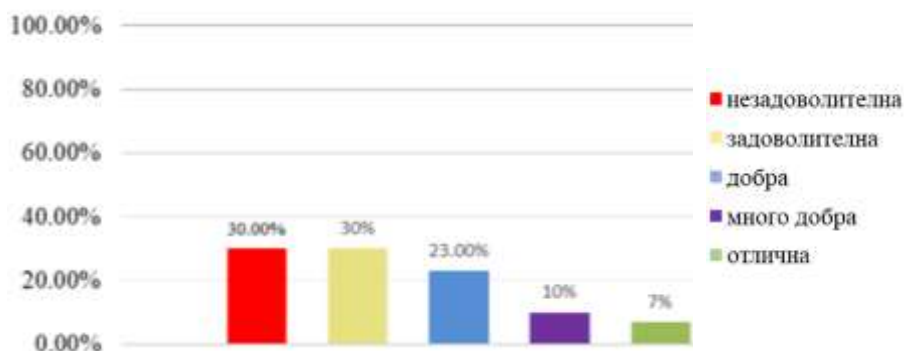
Фигура 1. Критерий 1, показател 1 – изграждане на декоративен елемент

Фигура 2. Критерий 1, показател 2 – богатство на изразните средства

Фигура 3. Критерий 1, показател 3 – композиционна организираност

Фигура 4. Критерий 2, показател 1 – естетично въздействие на декоративната композиция

При оценката на тази изобразителна задача правят впечатление по-високите оценки по отношение на изграждането на декоративния елемент, който е свързан с познатите за децата изписвани на буквени и цифрови символи, както и добавянето на допълнителни детайли към тях. По-ниски са резултатите, свързани с изразните средства и организацията на композицията. Това се дължи на недоброто познаване на изразните средства на декоративната композиция и неумението да се свържат елементите в различни видове декоративна композиция. Фризовата композиция е по-добре организирана и по-добре построена в сравнение с разпръснатата (тапетна) композиция, понеже като принцип на изграждане тя съответства на писмената реч и подреждането на думите в редове. По тази причина децата по-лесно подреждат декоративните елементи във фриз. Недостатъчно високите резултати по показателите 2 и 3 на критерий 1 са причина и за сравнително ниските резултати по критерий 2.

Заклучение

Чрез изобразителната дейност и интегрирането на образователни направления математика, български език и литература и околн свят се работи върху интелектуалната готовност, която включва в себе си: диференцирани възприятия, аналитично мислене (способност за схващане на признаците и връзките между явленията, възможност за възпроизвеждане по образец), рационален подход към действителността, логическо запаметяване, интерес към знанията, към процеса на тяхното получаване при полагане на допълнителни усилия, овладяване на

слухово-разговорната реч и способност за разбиране и приложение на символи.

Емоционално-волевата готовност е умение за поставяне на цел, взимане на решения, набелязване план за действие и полагането на усилия за реализацията ѝ.

За децата в предучилищна възраст приложно-декоративната дейност е важно средство за естетическо възпитание. На основата на възприятията на произведения от народното творчество, на ярките впечатления от техния колорит, композиция, елементи и мотиви за украса се обогатяват детските естетически възприятия, развива се естетически вкус, формира се отношение към прекрасното и умения да се оценяват естетическите качества на предметите. Усвояването на прийоми, използвани в декоративната украса, развива ръката и окото на детето, обогатява неговата изобразителна дейност с ново съдържание, с много нови похвати за изобразяване. С декоративно-приложната дейност се съдейства за: формиране на представи за видовете декоративни композиции, усвояване на основните принципи: ритъм симетрия, асиметрия, контраст, осмисляне на процеса за стилизация, развиване на декоративен усет и емоционално оценъчно отношение към произведенията на приложното изкуство. Детето формира графични умения, свързани със знаци за визуална информация и комуникация, разбира вложената в знаците информация. Това е съществено изискване, обусловено от адаптацията към околната среда. Знаците и символите насочват, уведомяват, указват, а това предназначение изисква вложената в тях информация да се възприема без затруднение.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, М., Йовева, Р., Здравкова, С.** (2011). *Обучението по български език и литература в началното училище*. Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“. Шумен. с. 126.
- Златева, А.** (2013). *Пространството в детската рисунка*. АИ на Тракийски университет. Стара Загора.
- Левин, С.** (1984). *Вашето дете рисува*. София. Изкуството и ние. с.72.
- Тюнников Ю. С.** (2017). *Формирование теоретического представления о принципах преемственности в образовании*.

Дружининские чтения: XVI Всероссийская научно-практическая конференция 6-7 мая. Сочи

- Цанкова, М.** (2011). *За подготовката на началния учител по методика на обучението по природознание*. УИ „Епископ Константин Преславски”. Шумен. с. 3.
- Dewey, J.** (1938). *Experience and education*. The Macmillan Company. New York.
- Egan, K.** (1997). *The Educated Mind: How Cognitive Tools Shape Our Understanding*. University of Chicago Press. Chicago.
- Eisner, E.** (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press. New Haven & London
- Fowler, C.** (1996). *Strong Arts, Strong Schools: The Promising Potential and Shortsighted Disregard of the Arts in American Schooling*. Oxford University Press.
- Pitman, W.** (1998). *Learning the arts in an age of uncertainty*. Toronto: Arts Education Council of Ontario.

REFERENCES

- Dewey, J.** (1938). *Experience and education*. The Macmillan Company. New York.
- Egan, K.** (1997). *The Educated Mind: How Cognitive Tools Shape Our Understanding*. University of Chicago Press. Chicago.
- Eisner, E.** (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press. New Haven & London
- Fowler, C.** (1996). *Strong Arts, Strong Schools: The Promising Potential and Shortsighted Disregard of the Arts in American Schooling*. Oxford University Press.
- Georgieva, M., Yoveva, R., Zdravkova, S.** (2011). *Обучението по балgarski ezik i literatura v nachalното uchilishte*. Universitetsko izdatelstvo „Епископ Константин Преславски“. Шумен. p. 126.
- Levin, S.** (1984). *Vasheto dete risuva*. Sofia. Izkustvoto i nie. p.72.
- Pitman, W.** (1998). *Learning the arts in an age of uncertainty*. Toronto: Arts Education Council of Ontario.
- Tsankova, M.** (2011). *За подготовката на началния учител по методика на обучението по природознание*. УИ „Епископ Константин Преславски”. Шумен. p. 3.
- Tyunnikov Y. S.** (2017). *Formirovaniye teoreticheskogo predstavleniya o printsiпах preyemstvennosti v obrazovanii. Druzhininskiye*

chteniya: XVI Vserossiyskaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya 6-7 maya. Sochi

Zlateva, A. (2013). *Prostranstvoto v detskata risunka*. AI na Trakiyski universitet. Stara Zagora.

Author info:

Assist. Prof. Yoanna Petkova Dimitrova, PhD

Faculty of Education,

Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria

e-mail: joannapetkova8@gmail.com